

SIMIĆSKEJP, SVET GALANTNOG GUBITNIŠTVA

„Čarli Simić je originalan i nezamenljiv glas u savremenoj Americi!”, pisao je Aleš Debeljak 2008. godine u *Poljima*, s ovim uzvičnikom na kraju rečenice za koji se čini da je nepriličan poput sabijanja poezije u okvire marketinške kampanje za nešto *nedopustivo efemerno*. Otkuda taj uzvičnik, kad poezija nema moć ni isplativost nekog hemijskog sredstva za dubinsko čišćenje? Dilema nad interpunkcijskom aberacijom, koja bi obuzela čitaoca-pedanta čija je misija da shvati da li je taj uzvičnik odavao čuđenje ili divljenje, posve je banalna, jer se nameće samo jedan odgovor na nju: znak usklika jeste, i može biti, isključivo potvrda o prisustvu čuda u jeziku, i ništa osim toga.

Istrajnost u pisanju poezije potiče od ljubavi prema šahu, otkriva o sebi Čarls Simić, jezgroviti, neposredni i odista nezamenljivi američki pesnik i esejista, rođen u Beogradu pod imenom Dušan, pre osam i po decenija. Mnogo pre smrti u januaru 2023. postao je deo američkog pesničkog kanona: biografske beleške otkrivaju da je bio laureat brojnih uglednih nagrada, prevodilac i antologičar moderne srpske poezije. Simić je spadao u autore čije je pozvanje i zaduženje bilo da stalno iznova rone u pitanja o razlozima nastanka i postojanja poezije, da tragaju za motivacijom da se ona uopšte stvara i te je razloge i motive tražio za sve nas, umesto mnogih komotnijih stvaralaca koji su o procesu pisanja ćutali iz različitih razloga: nekad zbog paranoičnosti, nekad iz zazora ili nehata, a nekad usled ordinarne ležernosti. Ako ništa drugo, Čarls Simić nam je otkrio da je opsesivan i uporan u pisanju poezije postao, kao što rekosmo, zbog šaha: bavljenje šahom Simića je naučilo kako da se usredsredi na poraze, a pesme koje je pisao morale su da budu strukturisane kao dobra partija: „njihov kraj mora da ima neizbežnost i iznenađenje jednog elegantno izvedenog šah-mata”, napisao je, bez uzvičnika na kraju rečenice.

„Epska poezija je mrtva, a dramska na izdisaju, ali lirske pesme i dalje pišu i ozbiljni pesnici i zaljubljeni tinejdžeri”, istakao je Čarls Simić u jednom od eseja objavljenih u knjizi *Anđeli na žici za veš* (Arhipelag, 2021), kao da pokušava da nas zavede i pronicljivošću i površnošću u isto vreme. Nije mu strano veselje u suočenju sa sitnicama i banalnostima, bez kojih nema pronicanja: čini se da u prostorima Simićeve kontemplacije uvek ima mesta za sagledavanje prošlosti i proziranje u budućnost. Tu mnogo pomaže oslanjanje na istočnoevropsko iskustvo u svom neprerađenom, sirovom, neposrednom obliku, koje je pominjao i Debeljak. „Oblici razmišljanja te vrste i lirične meditacije pronalaze svoj put u mnogovrsne književne forme, uključujući hibridni personalni esej, u kojem Čarls Simić i sam dostiže krajnosti vidovitosti”, piše Debeljak. Debeljak tvrdi i „da je Simić upravo u paraliterarnim žanrovima mnogo više voljan da pribavi informaciju i osvetljenje sopstvenog života nego što mu se to dešava u poeziji”. Esaj je za Simića više od biografije, a manje od umetnosti: esej, koji ne može da izmakne svojoj hibridnoj prirodi, omeđuje onaj posvećeni prostor pesnikovih nemira i hvalisanja, sećanja i gundanja; esej

je tehnika programskog i strasnog zagovaranja onog *galantnog gubitništva* bez kog je nemoguće biti umetnik.

Bilo da piše o Čikagu pedesetih, o nesanici, o bluzu, o povezanosti hrane sa srećom, o pesnicima i pesnikinjama (Zbignjevu Herbertu, Ričardu Vilberu, Elizabet Bišop), o vrhunskim prozaistima poput Vitolda Gombroviča i V. G. Zebalda, o potresnoj potrazi Danijela Mendelzona za šestoro rođaka nestalih u Holokaustu, Čarls Simić zadržava transparentan stil i kristalno čist ton, pedantnu argumentaciju i mirnu ekspoziciju. I o zanosima i o mučninama piše prividno jednostavno, otvoreno i neposredno, bez obzira na to kolika je emotivna cena te jednostavnosti, bez obzira na to što bi nepretencioznost njegovog stila i iskaza mogla biti zabludom protumačena kao ležernost ili površnost. Jer, do nepretenciozne jednostavnosti stiže se samo nakon iskustva dugog procesa akumulacije utisaka i uspomena – sećanja na ratno i poratno vreme, na emigrantsko iskustvo, na sve one iz generacije u generaciju obnavljane prizore bombardovanja i razaranja, na ponavljana suočenja sa smrću i na izbeglištva. „Moj mozak je bio Odisej”, piše Simić u eseju „Moja nesanica i ja”, nakon što objasni da ne bi bio ono što jeste da je mogao lepo da spava. Kako i spavati u nemiru istorije i poezije? Istoriju na stranu (ionako odveć veliki prostor otima umetnosti), ali poezija u pesnikov život i ulazi na vrata do kojih se stiže dugim hodnicima samopreispitivanja i teskobe, a onda se u toj poeziji „na skandalozan način mire nebo i zemlja, priroda i istorija, bogovi i đavoli”.

Simićeve eseje umeju da od veličanstvene ili strašne slike otpočnu svoj misaoni put, kao što je slučaj sa „Frulašem u jami”: najbolji svirač amazonskog plemena, ostavljen u dubokoj rupi da svira za bogove, jeste Orfej Novog sveta, početak priče o nemogućem stanju, što umetnost oduvek jeste. Slike se razvijaju u moćne predstave o svetovima koje treba pohoditi, čak i kad se čini da su njihove podesnost i efektnost dugo i pažljivo pripremane.

„Pri hladnoj svetlosti razuma, nemoguće je pisati poeziju”, komentariše Čarls Simić tipsku i očekivanu težnju poezije da obuhvati sve, i njenu neskriveno skrovitu želju da zaustavi vreme. Da kaže „svaka odbrana poezije je odbrana ludosti” može ponajpre onaj ko je, poput njega, „zamoren epskim proporcijama” i stoga okrenut svakodnevicu. To može onaj ko je spreman da, gorko a mangupski, konstatuje sledeće: „[...] poezija je uvek mačji koncert pod prozorom sobe u kojoj se piše zvanična verzija stvarnosti.” Sklonost da suočava nestašluk u jeziku sa svešću o konstantama bića zakonomerna je u građenju Simićskejpa, sveta koji se gradi da bi se u njega bežalo, i od kog se beži da bi se mogao ponovo sagraditi.

Mačji koncert poezije nije skup trivijalnosti i iritacija već upozorenje: sve vaše lepo osmišljene sisteme suočavanja sa stvarnošću, draga Istorijo i Ostali, jedan krhki vrisak pesme sabiće u mesto iz kog veje samo tama: „Kad ljudi pričaju o mračnim godinama posle rata, uglavnom misle na političko ugnjetavanje i glad, ali ono što ja vidim jesu slabo osvetljene ulice sa crnim prozorima i ulazima, mračnim kao unutrašnjost mrtvačkog sanduka.” Simić i gradi Simićskejp da bi nas ometao mačjim koncertima upozorenja na svest i želju, na živu nelogičnost života. Potraga za svetlošću delom je vapaj za izgublje-

nim duhovnim i političkim slobodama, delom podsećanje da se poezija rađa iz mesta mraka.

Koliko god njegova poezija volela prirodu i prostranstvo, Simićeva tema samo je i oduvek Simićskejp, prostor pesničke države koji je omeđio pamćenjem, emocijom i iskustvom: u tom prostoru teku rudarenja stihova iz uspomena i svakodnevice, preispituju se poetike i životi velikih pesnika, prebira se po sećanjima na detinjstvo i mladost, ciklično se obnavlja kritičko poniranje u fenomene Srbije i Amerike. To je prostor koji izaziva milionima praznih soba s uključenim televizorima, kao u jednoj Simićevoj pesmi. Proročka pronicljivost pred vizijom spržene zemlje navodi pesnika da kaže „samo je s pticama i životinjama ovih dana / moguć razuman razgovor”, a „čak je drvo najbolji sagovornik”.

„Kako stvari stoje, rođen sam u Beogradu 1938. i proveo sam petnaest uzbuđljivih godina u njemu pre nego što sam ga zauvek napustio. Nikad mi nije nedostajao.” Ovo odrešito priznanje može da bude tek inicijalni uslov za nastanak jedne upečatljive slike koju, po Simićevom osvedočenju, naša mašta zagriže kao mamac. Proniknuti u identitet sveta i u njegovo značenje važan je preduslov za pesnički poziv, tu se Čarls Simić slaže sa Oktavijom Pasom dok ga citira. Sve je to dobro poznato, ali se i gradivo i gradovi moraju uvek iznova utvrđivati, a Simićskejp valja brendirati galantnim gubitništvom kao jedinom originalnom i nezamenljivom pesničkom smesom koja čisti svet.